

Okunnigt om arbetssätt i skolan

Publicerad här den 18 juli 2015

SOM ETT MANTRA har det upprepats av skolpolitiker och andra. Vad eleverna behöver för att lära sig är framför allt entusiastiska lärare som är duktiga på att undervisa. Det visar forskningen. Vilken forskning? Forskare har vallfärdat till länder vars skolor ligger i topp när det gäller resultat i Pisa-mätningarna.

Skolorna i dessa länder verkar dock ligga på samma nivå när det gäller pedagogisk utveckling som vi hade nått i det gamla läroverket för ett drygt halvsekel sedan. Genomgående katederundervisning. Höga kunskapskrav. Sjugradiga betyg. Disciplin.

Visst är det så att vissa lärare når bättre resultat än andra. I en skola där all undervisning är lärarledd kan man urskilja lärare som är mer entusiastiska och duktiga på att undervisa än andra. Men det innebär inte att lärarledd undervisning med sådana lärare alltid skulle vara bättre än elevaktiva arbetssätt. Det finns mycket att ta hänsyn till när det gäller valet av arbetssätt. Eleverna är olika. Målen för undervisningen är olika. Lärarna är olika.

En del elever kan lyssna och ta till sig det läraren säger. Andra kan inte det. De kan ha för dåligt ordförråd för att förstå vad läraren säger. De kan ha svårt att koncentrera sig på vad läraren säger på grund av att de är för trötta, hungriga eller av andra anledningar. För dessa elever innebär lärarledd undervisning i helklass bortkastad tid. De lär sig mycket bättre genom att läsa än att lyssna.

Vilket arbetssätt man ska använda beror på de mål eleverna ska nå. Vissa mål har med tänkandet att göra såsom att lära sig minneskunskaper, att förstå sammanhang och kunna tillämpa det man lärt sig. Andra mål har med attityder och känslor att göra såsom att tycka om litteratur, konst och musik, kunna delta i skapande verksamhet eller att vara solidariska och empatiska.

Den lärarledda undervisningen kan fungera när det gäller målkategorierna minneskunskaper och förståelse. Men för övriga målkategorier behövs det vanligen mera elevaktiva arbetssätt. Eleverna lär sig att ta ansvar genom att få ta ansvar. De lär sig samarbeta genom att de får samarbeta. De lär sig tänka kritiskt och finna kreativa lösningar genom att sättas i situationer där de övar sig att tänka kritiskt och finna kreativa lösningar. Och så vidare.

Eleverna kan inte få kunskaper i ämnet samhällskunskap eller i estetiska ämnen på samma sätt som de lär sig i ämnet matematik. De

arbetssätt som bör väljas beror på vilka ämnen och vilka moment inom ämnena det gäller. I vissa fall är elevaktiva arbetssätt bättre, i andra fall är lärarledd undervisning bättre.

Vid besök i skolor fann Skolinspektionen elever som förgäves försökte lösa uppgifter på egen hand utan att få hjälp av lärare. Skolinspektionen drog den förhastade slutsatsen att det är lärarledd undervisning i helklass de behöver. Det är lätt för en utomstående betraktare att upptäcka elever som inte lär sig något vid självständigt arbete. Det är svårare att upptäcka elever som inte lär sig något vid lärarledd undervisning. Man iakttar då läraren som undervisar och de elever som räcker upp handen och svarar på frågor – inte de tysta elever som har slutat att lyssna.

Alla lärare är inte entusiastiska och väl förberedda. De är också människor. Sjuka barn. Sömlösa nätter. Problem med ekonomi eller hälsa och en hård arbetsbelastning. Få lärare orkar vara entusiastiska fem timmar om dagen, fem dagar i veckan. Om eleverna har svårt att ta till sig lärarens undervisning kan det också bero på brister i hens framställning. Läraren kan ha tänkt igenom det hen ska säga för dåligt. Hen kan välja fel ord och tala otydligt och entonigt etcetera. Att se lärarens undervisning i helklass som en lösning på problemet med elevernas kunskapsbrister är förhastat.

Om självständigt arbete fungerar dåligt kan det bero på sådant som oklart formulerade uppgifter, dåligt genomtänkta anvisningar för arbetet, bristfälligt faktaunderlag eller för dålig handledning av eleverna. Men lösningen på dessa problem är inte att kasta ut barnet med badvattnet och i stället rekommendera lärarledd undervisning.

Lösningen ligger i att göra lärarna bättre utbildade så att de kan genomföra de inlärningsituationer som är relevanta mot målen på ett bra sätt. De ska kunna välja bra uppgifter, bra anvisningar, bra faktaunderlag etcetera. De ska kunna motivera eleverna och hjälpa dem när de kör fast. De ska kunna utnyttja de fantastiska möjligheter för elevaktivt arbete som den nya tekniska utvecklingen erbjuder genom läsplattor och pedagogiska datorprogram.

De självständiga arbetssätten utvecklades på sextio- och sjuttioalet när man insåg att den gamla auktoritära läroverkspedagogiken inte skulle fungera när hela årskullar – och inte bara en privilegierad bråkdel av dem – skulle gå igenom en nioårig skola. De byggde till stor del på principer från pedagogiska föregångspersoner som Dewey, Freinet, Montessori, Piaget och Steiner, vilka alla utgick från eleverna och deras behov.

Många politiker och skribenter lovordar nu de lärare som är duktiga på att undervisa i helklass. Det är genom dem som elevernas kunskapsbrister ska avhjälpas. De dömer ut de självständiga arbetsätten. Men att rekommendera lärarledd undervisning i helklass utan att ta hänsyn till för vilka mål och för vilka elever undervisningen görs är okunnigt.